

L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA A CATALUNYA (SETEMBRE - DESEMBRE 1936) *

per FRANCESC BONAMUSA

En començar la guerra civil, l'administració de justícia, a Catalunya, va sofrir transformacions importants. La creació dels Tribunals Populars, l'octubre de 1936, tenia com a objectiu de cobrir el buit legislatiu i la manca de normativa que hi havia per jutjar els delictes polítics i socials provinents de la nova situació de guerra civil. El decret de creació dels Tribunals Populars va ésser, indubtablement, la mesura més important del Departament de Justícia dins el període que va de setembre a desembre de 1936.

El govern de la Generalitat de Catalunya creat l'agost de 1936 sota la presidència de Joan Casanovas i format gairebé del tot per delegats de l'Esquerra Republicana de Catalunya, i sense representació de les organitzacions obreres, va entrar en crisi definitiva en la reunió del Consell del dijous 24 de setembre.¹ Fou una reunió dramàtica. Josep Tarradellas, conseller d'Economia i de Serveis Públics, segons el propi testimoni del conseller Casanovas, hi evidencià la manca de capacitat executiva d'un govern que no representava totes les forces polítiques republicanes, ni les organitzacions obreres, que des del juliol tenien un paper tan important. Joan Casanovas va dimitir i va demanar a Lluís Companys, el president de la Generalitat, que encomanés a Josep Tarradellas la formació d'un nou Consell. El president dissolgué el Consell i després encarregà a Josep Tarradellas la formació d'un govern més representatiu que l'anterior, cosa que va acceptar de fer després d'una consulta amb el conseller primer cessant.

* L'objectiu d'aquest article és de fer un breu examen de les normes promulgades i aplicades en relació amb l'administració de justícia a Catalunya durant els mesos de setembre a desembre de 1936, sobretot quant als Tribunals Populars. Aquest petit estudi forma part d'un capítol de l'obra *Andreu Nin. Una biografia política*, en curs d'elaboració gràcies a la borsa d'investigació patrocinada per la Fundació Jaume Bofill.

1. Declaracions a la premsa del president del Consell, Joan Casanovas ("La Humanitat", 25 de setembre de 1936).

El primer problema era obtenir la col·laboració de la Confederació Nacional del Treball. Josep Tarradellas la va poder aconseguir a través dels seus contactes amb Mariano R. Vázquez i Pedro Herrera. La nit del dia 26 de setembre es reuní el nou Consell sota la presidència de Lluís Companys. Aquest nou Consell, amb Josep Tarradellas com a conseller primer, tenia dues particularitats importants. La primera era la majoria de consellers delegats de les organitzacions obreres, i la segona la participació de forces que no havien tingut mai representació dins el govern de la Generalitat, com eren la Confederació Nacional del Treball (CNT) i el Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM).

A través de la distribució de responsabilitats dins el Consell, calia assegurar el funcionament del Departament de Justícia, que des del juliol era ineficaç i ho continuaria essent si no aconseguia de prendre la iniciativa i imposar-se, sobretot, al Palau de Justícia de Barcelona. Segons el testimoni del mateix conseller primer Josep Tarradellas, només Andreu Nin podia escometre aquesta tasca, ja que era delegat d'una organització obrera i sense lligams de cap mena amb Eduardo Barribero, cap de l'Oficina Jurídica del Palau de Justícia.

Així, doncs, el mateix 26 de setembre el nou Consell de la Generalitat va quedar constituït de la manera següent:

Conseller primer	Josep Tarradellas	ERC
Conseller de Finances	" "	"
Conseller de Cultura	Ventura Gassol	"
Cons. de Seguretat Int.	Artemi Aiguader	"
Conseller d'Economia	Joan. P. Fàbregas	CNT
Cons. de Proveïments	Josep J. Domènech	"
Cons. de Sanitat i Assis- tència Social	Antoni Garcia Birlan	"
Cons. de Serveis Públics	Joan Comorera	PSUC
Cons. de Treball i Obres Públiques	Miquel Valdés	"
Cons. de Justícia i Dret	Andreu Nin	POUM
Cons. d'Agricultura	Josep Calvet	Unió de Rabassaires
Cons. de Defensa	Felip Díaz Sandino	Independent
Cons. sense cartera	Rafael Closas	ACR

La tasca considerable que aquest Consell es proposava de dur a terme² i, sobretot, el tipus de mesures que es va comprometre a realitzar van fer necessari el nomenament d'una Ponència o Comitè dins el Consell de la Generalitat, format pels consellers Tarradellas, Fàbregas, Díaz Sandino, Comorera i Nin. Aquest Comitè, reunit gairebé en sessió permanent, fou designat a primers de novembre, segurament el dia 5, dia

2. Vegeu la declaració del Consell a la premsa del 27 de setembre de 1936.

en què va tenir lloc una llarga reunió —al Palau de la Generalitat, presidida per Lluís Companys— dels membres del Consell i destacats dirigents de totes les organitzacions polítiques i sindicals que sostenien aquest Consell.

En aquest article no pretenem fer un estudi de l'obra d'aquest govern de la Generalitat, que va entrar en crisi en acabar-se la primera quinzena de desembre del mateix 1936. Tanmateix, no podem deixar de dir que la seva obra normativa va ésser la més important realitzada des del juliol de 1936. La seva enorme importància deriva, en primer lloc, del fet d'acollir-hi per primera vegada representants de totes les organitzacions republicanes i obreres de Catalunya, des de l'Acció Catalana Republicana fins al POUM i la CNT; i, en segon lloc, del seu intent de recuperar de manera continuada i sistemàtica el poder polític, social, econòmic i militar, si més no en l'aspecte legislatiu. Com a exemples podem mencionar la dissolució del Comitè Central de Milícies Antifeixistes; la creació de la Secretaria General de Defensa, adscrita al Departament de Defensa; la creació del Comissariat de Propaganda; la dissolució de les Oficines Jurídiques i la creació dels Tribunals Populars; l'adscripció a la Presidència del Consell de la Generalitat del Comitè d'Indústries de Guerra; el Decret de Collectivitzacions; la creació de l'Exèrcit de Catalunya i la imposició del Codi de Justícia Militar a les Milícies; la creació de la Junta de Seguretat Interior adscrita a la Conselleria de Seguretat Interior; la publicació de les normes de constitució i funcionament dels ajuntaments i la dissolució dels Comitès locals; la creació del Comissariat d'Ordre Públic; la inscripció, segons les regles militars, dels ciutadans de 18 a 40 anys útils per a les armes; la disposició de recollir les armes llargues de la reraguarda; el decret de mobilització de les Milícies Antifeixistes; el decret pel qual s'atorgaven facultats excepcionals a la Conselleria de Finances, i moltes altres disposicions.

Per tot plegat podem qualificar aquest Consell de la Generalitat com el Consell d'Unió Popular.

I. EL FUNCIONAMENT DELS ORGANISMES JUDICIALS ANTERIORS AL 19 DE JULIOL. SUPERVIVÈNCIA DELS TRIBUNALS ORDINARIS

Com a conseqüència dels fets del 19 de juliol, el concepte tradicional de la justícia va trontollar, i la commoció va penetrar a tots i a cadascun dels organismes i institucions de l'Administració de Justícia de Catalunya. La primera institució que es trobà davant aquesta situació fou el Col·legi d'Advocats, que es va protegir mercès al decret del 24 d'agost, pel qual se suspenia l'actuació de les Juntes de tots els Col·legis d'Advocats de Catalunya, el Col·legi de Notaris de Catalunya i tots els Col-

legis de Procuradors, assumint-ne les funcions un comissari nomenat pel conseller de Justícia. Tanmateix, el Palau de Justícia va ésser ocupat per adherents a la CNT, al capdavant dels quals hi havia Eduardo Barriobero i altres advocats de la Confederació, disposats a suprimir tots els tràmits, fer pagar els creditors i ésser jutges de classe, si bé de la classe treballadora, segons Marian Rubió i Tudurí.³

El Consell de la Generalitat anterior, format majoritàriament per l'Esquerra Republicana de Catalunya i sense representació obrera, moltes vegades va anar a remolc dels esdeveniments. Així, davant el fet consumat de l'ocupació del Palau de Justícia, va dictar un decret de legitimització d'allò que ja existia. Per aquest decret es creava l'Oficina Jurídica.

Malgrat tot, el govern de la Generalitat va intentar, i en part va aconseguir, de mantenir diversos antics tribunals ordinaris de Justícia. El Tribunal de Cassació continuà jutjant els mateixos casos que abans del 19 de juliol; l'Audiència Territorial (jurisdicció civil) prosseguí amb la mateixa estructura i admetent les apel·lacions de les sentències dels Jutjats de Primera Instància, i les Audiències Provincials (jurisdicció criminal) van continuar funcionant, així com els Jutjats de Primera Instància i Instrucció (jurisdicció civil i penal) i els Tribunals Industrials (jurisdicció social). Tot i que aquestes institucions no van sofrir transformacions profundes, s'hi feren reformes en els procediments, reformes dirigides a accelerar la instrucció de les causes i abreujar el procediment civil requerit.

A partir de la creació dels Tribunals Populars, algunes causes que abans se substanciaven als Jutjats de Primera Instància i Instrucció i a les Audiències Provincials es passaren a aquests nous tribunals. Igualment els Tribunals de Divorci van sostreure causes als Jutjats de Primera Instància.

Finalment, un decret del 18 de setembre de 1936 transformava les normes tradicionals que regien en matèria civil, i uns dies més tard, simultàniament a la formació del nou Consell de la Generalitat, la Sala del Govern de l'Audiència Territorial de Barcelona fixava unes regles de procediment, d'acord amb el decret del 18 de setembre, adreçades a facilitar les mesures necessàries a qualsevol judici o litigi (vegeu l'Apèndix 1). El Tribunal de Cassació, presidit per Josep Andreu Abelló, i pel decret publicat el dia 2 d'octubre, modificava també el seu procediment (vegeu l'Apèndix 2).

Pel que fa a la justícia municipal, per dos decrets del dia 2 de setembre es regulava que a partir de la data el Consell de Justícia Municipal deixaria d'actuar i totes les seves facultats serien exercides per la

3. Marian RUBÍO I TUDURÍ, *La Justícia a Catalunya*, Barcelona, 1937, p. 14.

Conselleria de Justícia de la Generalitat; es creava també la Justícia Popular Local, la competència de la qual s'havia d'estendre a la que fins aleshores corresponia als Jutjats Municipals, per la qual cosa a cada jutjat hi havia d'haver un jutge popular, un procurador del poble i el personal auxiliar convenient, tots nomenats pel conseller de Justícia i els dos primers a proposta de les autoritats locals. El decret establia els requeriments necessaris, i durant els mesos que Andreu Nin va ocupar la Conselleria es van cursar els nomenaments de 181 jutges populars corresponents a 181 municipis, entre els quals es destaquen, per la seva importància, els de Girona, Tarragona, Reus, Tortosa, L'Hospitalet de Llobregat, Olot, Igualada, Valls, Vilafranca del Penedès, Granollers, Santa Coloma de Gramenet, més el procurador de Sabadell.⁴ També foren nomenats els jutges de Primera Instància i Instrucció de Girona, Tortosa i Berga i els dels Jutjats Populars locals de Barcelona números 3, 6 i 8, i el de Granollers.⁵ D'aquesta darrera població fou nomenada jutge de Primera Instància una dona, Maria-Lluïsa Algarra i Coma, amb la qual cosa, segons les declaracions del mateix conseller de Justícia, Andreu Nin, "es ve a trencar els motllos anacrònics dins els quals es movia l'administració de justícia, puix que privaven a la dona d'un dret innegable".⁶

Durant els mateixos mesos també van sofrir canvis l'Audiència Territorial i les Audiències Provincials de Tarragona i de Lleida.⁷ El cas més important fou, segurament, el de l'Audiència Territorial de Barcelona. Des del triomf del Front d'Esquerres, el febrer de 1936, Adolfo Fernández Moreda exercia les funcions de president de l'Audiència Territorial. Els fets del 17-19 de juliol el van sorprendre de vacances a Logronyo, la seva terra natal i fou detingut per les forces nacionals. El dia 4 de setembre va assumir, provisionalment, les funcions de president de l'Audiència Territorial el diputat al Parlament de Catalunya Josep Andreu Abelló, i, de forma definitiva, per l'afusellament de Fernández Moreda, a primers d'octubre.

Finalment cal assenyalar que per tal de normalitzar les activitats al Palau de Justícia calgué una ordre de la Presidència de l'Audiència

4. La relació completa dels nomenaments de jutges i procuradors realitzats per Andreu Nin es troba a les ordres del 10 i 11 de desembre, publicades al "Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya" els dies 17 i 15 del mateix mes, respectivament.

5. Jutjat Popular Local número 6 de Barcelona	Pasqual Casanovas Rius
Jutjat Popular Local número 3 de Barcelona	Arcadi Sala Planells
Jutge de Primera Instància del Jutjat número 8 de Barcelona	Pelai Sala Berenguer
Granollers (Primera Instància Instr.)	Maria-Lluïsa Algarra Coma
Jutge de Primera Instància Instrucció del Jutjat número 8 de Barcelona	Pau Balsells Morera

6. "La Humanitat" (4 de desembre de 1936).

7. A Tarragona fou nomenat president Jaume Simó Bofarull. A Lleida fou designat tinent fiscal Adolf Henríquez Díaz

Territorial, a les darreries de novembre,⁸ d'acord amb el Comitè de Funcionaris Judicials de la Confederació Nacional del Treball i de la Unió General de Treballadors. Per aquesta ordre es regulaven els horaris dels funcionaris i de les vistes, de cara a evitar els enuigs de les esperes. També es van dictar normes extensives a tot Catalunya ordenant les hores d'audiència dels Jutjats de Primera Instància i les dels Jutjats Populars (abans Municipals). Es prengueren mesures rigoroses per fer complir aquesta ordre i es cursaren oficis als presidents de Sala perquè celebressin les vistes i judicis en lloc, dia i hora assenyalats.

II. DISSOLUCIÓ DE LES OFICINES JURÍDIQUES

L'Oficina Jurídica fou creada pel decret del 17 d'agost, firmat pel que aleshores era conseller de Justícia, Josep Quero, i va significar la legalització d'una situació de fet: l'ocupació del Palau de Justícia per òrgans de poder paral·lels al govern de la Generalitat. En teoria, i segons el decret, l'Oficina Jurídica es creava per resoldre gratuïtament les consultes que formulessin les organitzacions obreres i els particulars interessats, referents a la interpretació i aplicació del "Nou Dret". L'Oficina restava facultada per revisar tots els processos penals de caràcter social substanciats dins el territori de Catalunya, i si a la revisió apareixien responsabilitats de qualsevol ordre ho havia de posar en coneixement del procurador de Catalunya, el qual interposaria les accions pertinents en justícia. Angel Samblancat fou nomenat cap de l'Oficina Jurídica, però arran de la seva designació de magistrat de l'Audiència fou substituït (ordre del 18 d'agost) per Eduardo Barriobero y Herrán. L'Oficina Jurídica, amb Eduardo Barriobero al capdavant, es presentà immediatament com un autèntic òrgan executiu, i no judicial, d'un Dret que el mateix organisme interpretava. En resum, el seu poder va anar creixent, fent i desfent en tot el que es referia a l'administració de justícia. Eduardo Barriobero va fer una interpretació molt personal del decret i en va deduir una gran quantitat de facultats que indubtablement van extralimitar les funcions per a les quals havia estat creada l'Oficina Jurídica. Per al coneixement de l'actuació d'aquesta és molt important de consultar una memòria que Eduardo Barriobero va publicar un any després.⁹ De moment remetem, amb totes les reserves, a aquest llibre per conèixer alguns aspectes de l'actuació de l'Oficina, i només en plantejarem la dissolució dictada per Andreu Nin.

8. *Normalització de les activitats del Palau de Justícia a "La Humanitat"* (24 de novembre de 1936).

9. Eduardo BARRIOBERO Y HERRÁN, *Un Tribunal revolucionario*, Barcelona, Imp. i Llibr. Aviñó, 1937, 255 pp.

Evidentment, l'existència d'un Consell de la Generalitat de les característiques del format el dia 26 de setembre, amb l'objectiu de recuperar el poder polític, era incompatible amb el funcionament d'aquesta obscura i cada vegada més potent Oficina Jurídica. El mateix Eduardo Barriobero és molt clar quan diu que "cuando sobrevino la crisis de la Generalidad y la Confederación Nacional del Trabajo dio ministros [vol dir consellers, F. B.] para el nuevo gobierno, nos sentimos como libres de una gran opresión y más seguros que nunca; pero nos equivocamos, porque el consejero burgués Quero Molares había comprendido mejor la Oficina Jurídica, su verdadero carácter de Tribunal Revolucionario y su necesidad que el consejero comunista Nin".¹⁰ L'explicació que en dona Barriobero és molt simple, ja que, segons ell, es tractava del fet que Josep Quero Molares obrava per ell mateix tenint amplis coneixements de Dret, i Andreu Nin, que no tenia una formació jurídica, va necessitar d'assessors jurídics.

Eduardo Barriobero escriu que el dia 12 de novembre, en arribar al Palau de Justícia, ja corria la brama de la dissolució de l'Oficina Jurídica. Efectivament, a la reunió del Consell de la Generalitat del dimecres 18 de novembre, presidida per Lluís Companys, que va informar sobre les visites al president de la República, al cap del Govern i al president de les Corts, Andreu Nin va presentar el decret de dissolució de les Oficines Jurídiques, decret que fou aprovat pel Consell i publicat dos dies després al "Diari Oficial". A l'exposició dels motius diu que, envigorida l'actuació sindical a conseqüència de la natural ordenació del moviment revolucionari, calia jutjar desaparegudes les causes que van aconsellar la seva creació.

Dissoltes, doncs, les Oficines Jurídiques per l'article primer del decret mencionat, el personal auxiliar es reintegrava, en cas que pertanyés a l'Administració de Justícia, als seus llocs d'origen. Segons Barriobero, s'havien decidit més de sis mil qüestions i només sis havien estat apel·lades; i s'havien lliurat 850.000 pessetes, producte de les multes i el tant per cent de la recaptació.¹¹ Aquest darrer punt originà una dura polèmica un temps més tard. Eduardo Barriobero no volgué comentar el decret de dissolució de l'Oficina Jurídica, almenys públicament, com diu molt expressivament, perquè "le amordazaba la consideración de que cuatro representantes [només eren tres, F. B.] de la Confederación Nacional del Trabajo hubieran refrendado en el Consejo de la Generalidad unánimemente la determinación del consejero Andrés Nin", que, segons ell, era "antirrevolucionario".¹²

Josep Maria Castell, Joan Pont, Ernest Coc i Xavier Chaparro, jutges

10. E. BARRIOBERO, *op. cit.*, p. 119.

11. *Ibid.*, p. 148.

12. *Ibid.*, p. 149.

dels Jutjats números 7, 8, 11 i 14, amb el delegat de la Presidència de l'Audiència Territorial, Vidal Lecha, s'encarregaren de la liquidació dels afers pendents de la dissolta Oficina Jurídica.¹³ Quatre dies després s'acabava l'inventari dels afers pendents, que eren 590 per a cadascun dels Jutjats números 7, 8 i 11, i 591 afers per al Jutjat número 14. Alhora corria la brama pel Palau de Justícia que Eduardo Barribero seria nomenat fiscal de la República a València.¹⁴ I en darrer terme, també aquests dies, els jutges encarregats de liquidar l'Oficina Jurídica presentaren al conseller de Justícia un informe pel qual li consultaven quatre punts essencials: 1) la validesa i eficàcia de les sentències dictades per l'Oficina Jurídica; 2) l'execució de les sentències; 3) la tramitació dels afers pendents de sentència, i 4) la seva pròpia competència. Respecte al primer punt plantejaven la possible confusió que presentava el mateix preàmbul del decret de dissolució en reconèixer el zel posat per l'Oficina i, per altra banda, l'estat de fet creat per les seves resolucions. Quant al segon punt sollicitaven àmplies atribucions per als jutges encarregats de liquidar els afers de l'Oficina i per procedir a la seva execució. Sobre el tercer punt l'informe afirmava que fóra convenient que els jutges tinguessin les facultats necessàries per dictar resolucions segons la pròpia consciència. I en darrer terme afirmaven que hi havia molts afers que no eren de competència dels Jutjats de Primera Instància nomenats per resoldre'ls, ja que corresponien als Jutjats Populars, Locals o al Tribunal Industrial.¹⁵

L'informe anterior originà una nova ordre del conseller de Justícia per tal de resoldre els dubtes sorgits dins la comissió liquidadora. L'ordre, que duia la data 12 de desembre i que fou publicada tres dies després,¹⁶ afirmava, a la introducció, que les Oficines creades a Barcelona, Tarragona i Girona "s'havien atorgat la [facultat] de resoldre qüestions de tota índole, per a la qual cosa no estaven facultades". Per aquesta mateixa ordre els jutges de Primera Instància dels Jutjats de Barcelona números 7, 8, 11 i 14 restaven facultats per resoldre les actuacions pendents i donar força legal a les resolucions no executades. Quant a les qüestions pendents de resolució o execució procedents de les delegacions de l'Oficina Jurídica de Barcelona, Badalona, Granollers, Mataró o qualsevol altra que hi pogués haver, serien resoltes o executades pels jutges de Primera Instància corresponents. I les qüestions pendents de les Oficines Jurídiques de Girona i Tarragona ho serien també pels respectius jutges de Primera Instància.

13. *Normalització de les activitats del Palau de Justícia*, declaracions de Josep Andreu Abelló als periodistes el dia 23 de novembre, publicades a "La Humanitat" (24 de novembre de 1936).

14. "La Humanitat" (24 de novembre de 1936).

15. Vegeu l'informe complet a E. BARRIOBERO, *op. cit.*, pp. 159-164.

16. "Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya" (15 de desembre de 1936).

Contra les resolucions d'aquests Jutjats es podia interposar, dins el terme de tres dies, recurs de revisió davant la Sala Primera de l'Audiència Territorial, que l'hauria de resoldre dins el terme de quinze dies. Finalment, els resguards o dipòsits de fiances en poder de les dissoltes Oficines Jurídiques s'havien de trametre als Jutjats d'origen, i aquests, prèvia la comprovació que no hi havia càrrecs contra els qui les havien dipositades, les retornarien als fiançadors i retrien comptes de la gestió al president de l'Audiència Territorial. Sobre aquest darrer punt cal assenyalar que dos dies abans del decret i cinc abans de la seva publicació, és a dir, el 10 de desembre, el president interí de l'Audiència, Eduard Ragassol,¹⁷ havia dipositat a la Tresoreria de la Generalitat les joies que havien estat lliurades com a fiança a la dissolta Oficina Jurídica.¹⁸

Aquests dipòsits, així com també les fiances en metàl·lic, van originar diversos conflictes on no quedava gaire neta l'honradesa de l'Oficina Jurídica. Això provocà, evidentment, moltes notes de premsa i una defensa del mateix cap de l'Oficina Jurídica, Eduardo Barribero, en el seu llibre justificatiu *Un tribunal revolucionario*. Tanmateix, aquesta important i controvertida qüestió postula per ella mateixa una anàlisi que sobrepassa els límits imposats a aquest article, si bé no refusem de fer-ho en una altra ocasió.

III. ELS JURATS POPULARS ESPECIALS

Abans del decret de creació dels Tribunals Populars, l'únic organisme competent per jutjar els possibles delictes comesos per militars els primers dies de l'alçament eren, de fet, els Jurats Populars creats pel decret de la Conselleria de Justícia del 24 d'agost, els quals funcionaven dins les Audiències Provincials de Catalunya i es regien pel Codi de Justícia Militar.¹⁹ Quatre dies després, un nou decret ampliava la competència d'aquests Jurats a tot el que fes referència a delictes de rebel·lió i sedició contra la seguretat exterior de l'estat comesos des del 17 de juliol.²⁰ Un darrer decret del 22 de setembre atribuïa al Tribunal Popular de Barcelona la competència per conèixer dels delictes militars o

17. Josep Andreu Abelló, president de l'Audiència, havia partit cap a París amb el president Companys per celebrar-hi un gran míting; per això ocupava interinament la Presidència de l'Audiència Eduard Ragassol Serra, magistrat, president de la Sala de Divorcis, diputat a Corts i nomenat vocal del Consell Executiu d'Acció Catalana Republicana uns dies després.

18. "La Humanitat" (11 de desembre de 1936).

19. "Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya" (26 d'agost de 1936). Departament de Justícia.

20. "Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya" (28 d'agost de 1936). Departament de Justícia.

comuns comesos per militars o civils des del 19 de juliol al front.²¹ Ara bé, de fet, els Jurats Populars es van limitar a jutjar causes per rebel·lió militar activa de caps i oficials de l'exèrcit que s'alçaren el 19 de juliol.

Des de la formació del Consell d'Unió Popular de la Generalitat, el setembre, fins a la creació dels Tribunals Populars, aquests Jurats van actuar sense interrupció examinant causes gairebé cada dia. En aquest article no podem fer relació de tots aquests judicis i per això ens limitarem a assenyalar-ne algun de relleu especial. En primer lloc indicarem que la vista de les causes tenia lloc al vapor-presó *Uruguay*, ancorat fins al dia 2 d'octubre a l'Escullera, i després al moll de Llevant, al port de Barcelona.

Formaven el Tribunal de Dret José Pérez Martínez, que el presidia, i els magistrats Àngel Samblancat i Jesús Pinilla. Aquest darrer havia substituït Josep Andreu Abelló, que en formava part des de la seva creació, quan fou nomenat president interí de l'Audiència Territorial els primers dies de setembre. Actuava de fiscal Ramon Chorro Llopis, que per ordre del 21 d'octubre fou confirmat en el càrrec.

Durant aquests vint dies que transcorregueren des de la presa de possessió d'Andreu Nin com a conseller de Justícia fins a la publicació del decret de creació dels Tribunals Populars, una de les vistes que va provocar més expectació fou la que es va substanciar contra els militars sublevats a Girona. Succeí que tots, quaranta-vuit en un principi, van ésser encartats en una sola i mateixa causa, la qual cosa féu que el judici durés des del dia 7 d'octubre fins a la matinada del dia 12, en sessions de matí i tarda i amb la intervenció de molts testimonis qualificats. La vista de la causa va tenir lloc a l'Audiència de Girona i davant el Tribunal Popular de Girona, presidit pel magistrat Abel Velilla.²²

Hi estaven encartats la majoria dels càrrecs de les unitats militars destacades a Girona a mitjan juliol: el general Fernández Ampón, general de la Primera Brigada Mixta de Muntanya; el coronel Jorge Villamide, cap de la Primera Mitja Brigada —la segona, que era a Barbastro i a càrrec del coronel José Villalba, romangué fidel a la República—; el comandant de la Guàrdia Nacional Republicana (Guàrdia Civil), Felipe Moragriega; el comandant Orensanz, del Regiment d'Artilleria; el tinent coronel Busquets, cap del Regiment d'Artilleria; dos capitans d'Estat Major, etc. Durant el judici hi resultà implicat algun militar més i així, al final, la causa es va instruir contra un general, nou caps i quaranta-dos oficials. No tots eren presents a la vista de la causa. El general Fernández Ampón, el comandant Felipe Moragriega, el capità Fernández Conejo i el tinent coronel Lluís Busquets no hi van comparèixer. Aquests dos

21. "Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya" (3 d'octubre de 1936). Departament de Justícia.

22. El senyor Abel Velilla és actualment president del Tribunal Suprem a l'exili.

darrers es trobaven en unitats republicanes: el capità Fernández Conejo actuava al front d'Aragó a les ordres del coronel José Villalba, i el tinent coronel Lluís Busquets havia estat nomenat precisament cap instructor de les milícies a les comarques gironines.

Aquests caps i oficials foren els que declararen l'estat de guerra a Girona i van ocupar militarment els llocs estratègics de la ciutat, com eren la Comissaria de la Generalitat (el coronel Jesús Macià), la Comissaria d'Ordre Públic (el tinent coronel Feliciano Montero), Telègrafs (el tinent José Borbón), Correus, etc.

Durant el judici van desfil·lar com a testimonis les més altes autoritats de Girona en aquells dies de juliol, com Eduard Layret, comissari delegat de la Generalitat; Amadeu Oliva, comissari d'Ordre Públic; Enrique Justo, comandant militar de la ciutat; José Gómez Serrano, cap de la policia. I amb ells més personalitats, com Vicenç Guarner, ex-comissari general d'Ordre Públic, Eduard Ragassol i militars, alguns dels quals van venir del front, com el tinent coronel Bosch, de la columna Macià-Companys, i Martínez de Inés Campos, cap de metralladores de la columna Del Barrio - Trueba. També compareguren davant el Tribunal de Dret i el Jurat molts guàrdies d'assalt i soldats i milicians de les columnes Durruti, Ortiz, del coronel Villalba, etc.

Cal fer notar que durant el procés es reberen telegrams de Teodoro Menéndez a favor del tinent coronel Alcubilla, i de José Villalba, Trueba i Durruti recordant al Tribunal que al front feien falta molts caps militars.

Finalment el judici va acabar la matinada del dia 12 d'octubre amb la imposició de set penes de mort, vint-i-quatre penes de reclusió perpètua, tretze penes de reclusió temporal i una absolució, després que el fiscal hagué retirat l'acusació a sis processats. Els condemnats a la darrera pena foren: el general Fernández Ampón; el comandant de la Guàrdia Nacional Republicana, Felipe Moragriega; el tinent coronel Lluís Busquets; els tinents coronels Antonio Alcubillas i Feliciano Montero; el capità José Ruiz de Porras i el tinent José Borbón. Els tres primers foren condemnats en rebellia, i la pena de mort del tinent coronel Antonio Alcubillas fou commutada per la de reclusió perpètua pel conseller de Justícia i el Consell de la Generalitat en decret publicat al "Diari Oficial" del dia 13 d'octubre. Així, es va complir la sentència, i el dia 13, a l'antic castell de Sant Julià de Ramis, foren afusellats els senyors Feliciano Montero, José Ruiz de Porras i José Borbón.

Entre els altres judicis mencionem els duts a terme contra cinc militars del Regiment de Cavalleria de Santiago, presents a la collisió del Cinc d'Oros a Barcelona; ²³ un capità de Seguretat; ²⁴ un capità de la Guàrdia

23. El dia 28 de setembre de 1936.

24. El dia 30 de setembre de 1936.

Nacional Republicana; ²⁵ sis oficials del Regiment d'Artilleria Lleugera; ²⁶ cinc tinents del Regiment de Cavalleria de Santiago, que es feren forts al convent de Carmelites; ²⁷ tres militars del Regiment d'Infanteria número 13; ²⁸ dos tinents del Regiment de Badajoz i un del de Chiclana; ²⁹ cinc alferes de complement del Regiment de Cavalleria de Montesa; ³⁰ i, en darrer terme, el judici contra el tinent coronel retirat i ex-jutge militar Cristóbal Fernández Valdés.³¹

Diguem dues coses sobre aquests dos darrers judicis. El judici contra els alferes de complement en condemnà a mort tres. Un, Miguel-Angel Luna, era familiar d'un cònsol destacat a Barcelona, i immediatament es va posar en acció tot el cos diplomàtic de Barcelona, cosa que representà, en un moment en què s'intentava mantenir al màxim les relacions diplomàtiques amb l'estranger, que el Consell de la Generalitat, a proposta del conseller de Justícia, commutés la pena de mort a dos dels condemnats, mentre que restava ferma, incoherentment, la pena de mort per al tercer, Ferran Vidal-Ribas Torres, que fou executat al castell de Montjuïc el dia 23 d'octubre.

El judici contra Cristóbal Fernández Valdés va tenir també una certa importància pel fet d'ésser molt conegut per les seves activitats com a jutge militar durant la Dictadura del general Primo de Rivera. Sembla també que es reunia sovint al quarter de l'Avinguda Icària amb el capità López Varela, membre destacat de l'alçament a Barcelona.

IV. LA CREACIÓ DELS TRIBUNALS POPULARS

La declaració o programa del Consell d'Unió Popular de la Generalitat assegurava garanties judicials als qui es trobessin davant el Tribunal Popular. La manca d'unitat i coordinació en la direcció dels actes judicials, el buit legislatiu i judicial que suposava l'existència d'un sol Tribunal Popular amb jurisdicció només per als delictes directament relacionats amb la rebel·lió militar del 18-19 de juliol i l'existència de l'estranya Oficina Jurídica amb poders confusos i indeterminats, juntament amb d'altres motius, portava a un autèntic desordre en l'aplicació de les normes de justícia. Calia prendre mesures, i ben aviat, tant de cara a centralitzar i unificar l'administració de justícia com a fi d'oferir i mantenir el necessari ordre que reclamava l'opinió pública. Pocs dies

25. El dia 30 de setembre de 1936.

26. El dia 2 d'octubre de 1936.

27. El dia 7 d'octubre de 1936.

28. El dia 9 d'octubre de 1936.

29. El dia 14 d'octubre de 1936.

30. El dia 14 d'octubre de 1936.

31. El dia 30 de setembre de 1936.

després de constituït el nou Consell, per exemple, "La Humanitat", òrgan de l'Esquerra Republicana de Catalunya, atacava amb termes molt durs els qui es prenien la justícia per llur cantó i els qualificava, planament, d'assassins.³²

La creació dels Tribunals Populars a Catalunya, que havien de conèixer dels delictes no conceptuables estrictament com de rebel·lió armada, significava un gran pas per omplir el buit legislatiu existent i per unificar l'administració de justícia. La dissolució de l'Oficina Jurídica, un mes després, era un altre pas cap a la normalització de l'activitat judicial.

La primera notícia oficial que hi hagué sobre els nous Tribunals Populars procedeix de la declaració feta als periodistes per Andreu Nin el dia 6 d'octubre, al vespre, en acabar la reunió del Consell de la Generalitat.³³

El dia 13 d'octubre, dimarts, després d'una reunió llarga, el Consell de la Generalitat aprovà el decret de creació dels Tribunals Populars. Fou, indubtablement, la mesura més important aprovada en aquesta reunió, amb dos decrets més de la Conselleria de Proveïments pels quals es creaven les targes d'abastament familiar i els Consells de Proveïments a les províncies catalanes destinats a organitzar tot el que tingués relació amb els proveïments a la població civil. El mateix dia, Bataller, del Comitè Jurídic de l'Audiència, va declarar que era imminent la publicació d'un decret que estructuraria la formació d'uns nous Tribunals Populars.³⁴ Tanmateix, la referència pública que anunciava la presentació i aprovació del decret sobre els Tribunals Populars fou feta pel mateix conseller de Justícia al míting d'homenatge a la memòria de Francesc Ferrer i Guàrdia celebrat al teatre Olímpia, la nit del mateix dia 13, poc després de la reunió del Consell. En aquest acte, Andreu Nin, després de glossar la figura de Francesc Ferrer i Guàrdia dins el camp de l'ensenyament, va anunciar la formació dels Tribunals Populars com la millor vindicació de la seva memòria.³⁵

L'endemà, el conseller delegat o primer conseller, Josep Tarradellas, en unes declaracions a la premsa³⁶ va destacar el significat de la creació

32. "La Humanitat" (2 d'octubre de 1936). Editorial.

33. "La Humanitat" (7 d'octubre de 1936).

34. "La Humanitat" (14 d'octubre de 1936).

35. "La Humanitat" (14 d'octubre de 1936). El míting d'homenatge a la memòria de Ferrer i Guàrdia se celebrà en ocasió de complir-se el 27.è aniversari del seu afusellament. Obri l'acte Jaume Durany i Bellera, president del Claustre de Mestres Laics Històrics de Catalunya; hi prengueren la paraula, ultra Andreu Nin, Alexandre Solana i Ferrer, ex-alumne de l'Escola Moderna; Josep Coll i Creixell, mestre nacional del PSUC; Carme Julià, mestra nacional de la FETE (Federació Espanyola de Treballadors de l'Ensenyament); Josep Pinyol, professor de l'Escola Normal de la Generalitat; Hermini Almedros, en representació del ministre d'Instrucció Pública i del director general d'Ensenyament Primari; Manuel Galí, diputat al Parlament de Catalunya; Josep A. Trabal, diputat a les Corts de la República, i Soler Bru, diputat al Parlament de Catalunya en representació del conseller de Cultura.

36. "La Humanitat" (15 d'octubre de 1936).

dels Tribunals Populars. Cal subratllar els aclariments que féu sobre allò que d'ara endavant es consideraria com a actes de caràcter terrorista, on s'inclouïen els "que obeeixen a ressentiments personals i a altres sentiments inconfessables i que constitueixen una deshonra per a la revolució i els elements que en són responsables". Igualment va destacar la importància del fet que els Tribunals Populars fossin competents per considerar com a delictius els registres domiciliaris fets sense autorització, afirmant que el Consell de la Generalitat estava decidit a fer cessar "els elements incontrolats irresponsables" que actuaven per compte propi; per a això sollicitava la bona disposició de l'opinió pública. Els Tribunals Populars, juntament amb la constitució de la Junta de Seguretat adscrita al Departament de Seguretat Interior, eren, segons Josep Tarradellas, unes garanties suficients per dur a terme una correcta i ordenada investigació i depuració de la reraguarda.

El mateix dia 14, Andreu Nin va rebre els periodistes al seu despatx oficial del Departament de Justícia per facilitar-los un resum del Decret i assenyalar-ne algunes notes. La característica essencial del seu funcionament, digué Andreu Nin, "és que serà un Tribunal de classe que farà la justícia de la classe obrera. Un Tribunal veritablement revolucionari i de classe és un Tribunal que jutja i no un jurat que dona la seva opinió". Observem-hi la intenció d'Andreu Nin de dissoldre les Oficines Jurídiques i que es faria realitat en llur dissolució el dia 18 de novembre insistent que no es tractava d'un Jurat que formulés la seva opinió, aspecte que era fonamental de l'Oficina Jurídica.

V. EL TEXT DEL DECRET DE CREACIÓ DELS TRIBUNALS POPULARS

Encara que sigui a grans trets, passem revista als aspectes més importants del nou decret.³⁷

El preàmbul, en ell mateix, ja és significatiu de l'esperit que l'informava. Constata que el poder dels Jurats Populars creats pel decret del 24 d'agost es redueix a jutjar els delictes de rebel·lió militar activa comesos per militars el dia 19 de juliol i, per això, legalitza aquesta situació de fet i els limita exclusivament a aquesta tasca. Reconeix el buit legislatiu creat per la nova situació de guerra civil i afirma que els Tribunals Populars són creats per tal d'omplir-lo. Els nous Tribunals són els competents per jutjar els actes o delictes que quedaven marginats de fet pels Jurats Populars i els classifica en dos tipus: a) els que directament o indirectament van contribuir a l'acció militar, i b) els denominats contrarevolucionaris.

37. El decret duu la data del 13 d'octubre i fou publicat al "Diari Oficial" el 15 del mateix mes, a les pàgines 194-196 del número 289 d'aquell any.

Es considera contrarevolucionari tot acte dirigit contra la nova organització político-social o que intenti pertorbar l'ordre jurídic establert, concretament:

1. La rebel·lió armada contra els organismes político-administratius creats per la revolució.

2. El manteniment de relacions amb finalitats contrarevolucionàries amb països estrangers.

3. L'espionatge, transmissió, etc., de notícies de caràcter polític o econòmic amb la finalitat de posar-les en poder de l'enemic, governs estrangers, organitzacions o persones contrarevolucionàries.

4. El sabotatge a la nova economia (al preàmbul s'inclouen en aquest apartat els augments injustificats de preus, l'especulació, l'acumulació, etc.).

5. L'activitat terrorista en qualsevol dels seus aspectes (al preàmbul es qualifica d'actes terroristes: prendre's la justícia pel seu compte, els registres domiciliaris sense autorització, etc.).

6. La propaganda, agitació o persuasió contrarevolucionària.

7. L'activitat derrotista.

8. Finalment, en cas de falsa denúncia, el denunciant incorrerà en la mateixa responsabilitat i pena que hauria correspost al delictes falsament imputat.

Per tal de donar-hi una major eficàcia es van crear diversos Tribunals Populars distribuïts de la manera següent: quatre a Barcelona i un a cadascuna de les ciutats de Girona, Lleida i Tarragona. Cada Tribunal estava integrat per un president i vuit membres, pertanyents un al Partit Socialista Unificat de Catalunya, un a la Federació Anarquista Ibèrica, un al Partit Obrer d'Unificació Marxista, un a l'Esquerra Republicana de Catalunya, un a la Confederació Nacional del Treball, un a la Unió General de Treballadors, un a l'Acció Catalana Republicana i un a la Unió de Rabassaires.

Competia al Tribunal la tipificació dels delictes i l'aplicació de les normes legals vigents. El president havia d'ésser designat lliurement pel conseller de Justícia i havia d'ésser espanyol, major de trenta anys, amb deu anys de residència a Catalunya i llicenciat en Dret. La designació del fiscal també havia de seguir el mateix procediment i calia que fos espanyol, major de vint-i-cinc anys i amb plena capacitat civil, fos lletrat o no ho fos.

Pel que fa als membres del Tribunal, la designació s'havia de fer per part del president del Tribunal, a la sort, d'entre una llista de setze membres presentada per les organitzacions polítiques representades al govern de la Generalitat i ja mencionades. Les condicions per ésser membre del Tribunal eren, a més d'ésser espanyol i major de vint-i-cinc anys, haver residit tres anys a Catalunya, saber llegir i escriure i tenir

una experiència política o sindical d'almenys dos anys dins el partit polític o organització sindical que l'havia proposat. El càrrec de membre del Tribunal era incompatible amb l'exercici d'algun càrrec dins el govern, de l'oficialitat dins l'exèrcit o els cossos armats, i no podien formar part del Tribunal en una causa determinada els denunciadors del fet, els familiars de l'acusat ni els seus amics o enemics declarats.

Els secretaris del Tribunal havien d'ésser els de la Sala de l'Audiència Territorial de Barcelona o de les Audiències Provincials de les altres tres capitals de província. Les denúncies s'havien de presentar davant el secretari, de paraula o per escrit, i el president podia rebutjar les que cregués injustificades. Igualment, el decret assenyalava l'obligació que tothom tenia de posar en coneixement dels Tribunals els actes relacionats amb algun dels delictes més amunt tipificats. El procediment s'havia d'ajustar a les regles següents:

El Tribunal competent era el de la localitat del fet denunciat i, un cop formalitzada la denúncia, el Tribunal havia de disposar el que fos convenient per a la pràctica de les diligències, la definitiva qualificació i culpabilitat dels denunciats, etc., i podia dictar la detenció del denunciat i el registre del seu domicili.

El Tribunal havia de determinar les proves pertinents i el moment de celebrar la vista, la qual calia que fos pública, llevat de casos molt justificats en què el Tribunal decidís de celebrar-la a porta tancada. Es procediria a l'exposició de proves per les parts i se'n prendria acta, de la qual seria extractat el resultat que havien de firmar els presents. Al moment que el fiscal i el defensor formulessin llurs conclusions, la sentència ja era definitiva.

Si el president considerava excessiva la pena, ho podia proposar al Tribunal, i aquest podia acordar una nova vista amb renovació del fiscal i dels membres del Tribunal. Tanmateix, si la pena era de mort, el president havia de demanar si procedia o no sol·licitar-ne la commutació per la immediata inferior. Si l'opinió de la majoria hi era favorable, s'havia de dreçar un resum de la vista al Consell de la Generalitat perquè ho decidís.

Finalment, el temps entre el procés i la celebració de la vista no podia superar les 48 hores.

De manera excepcional, el Tribunal podia condemnar l'acusat en rebellia.

A l'acte de la primera declaració, el denunciat podia nomenar defensor només amb les condicions que fos espanyol i amb plena capacitat civil; no calia que fos lletrat. La relació entre el defensor i l'acusat gaudia de garanties, si bé en cas que el president considerés en perill els interessos de la guerra o de la revolució, podia disposar que es fes en presència seva. Si l'acusat no volia nomenar defensor ni tan sols defensar-se ell

mateix, a l'acte de la vista qualsevol ciutadà amb plena capacitat civil podia sol·licitar del Tribunal de fer les funcions de defensor, i el Tribunal havia de decidir si ho estimava procedent.

El decret concedia a qualsevol partit polític o organització sindical de les que funcionaven legalment a Catalunya la facultat de sostenir l'acusació juntament amb el fiscal, a través d'un dirigent de l'organització que tingués més de vint-i-cinc anys i més de tres d'experiència de l'organització.

Després d'un article dedicat al lloc d'actuació del Tribunal, el decret acabava indicant que el Jurat Popular continuava funcionant des d'aleshores com a Tribunal Popular i compost per un president i dotze jurats, però que es limitaria a jutjar exclusivament els delictes per rebellió militar comesos abans de la publicació del decret, i que s'havia d'ajustar tant com fos possible a les normes processals que aquest establia.

Aquest decret, uns dies més tard, fou complementat amb diverses disposicions que comentem en un altre apartat.

VI. L'ACOLLIDA DEL NOU DECRET

A dos quarts de nou del vespre del dia 16 d'octubre, l'endemà de la seva publicació al "Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya", el conseller de Justícia pronunciava una conferència a través dels micròfons de l'emissora ECP 2, ràdio POUM,³⁸ on, entre altres aspectes, i després d'analitzar la situació política, va fer una dissertació sobre el concepte marxista de la justícia de classe, i una explicació política dels objectius i el funcionament dels nous Tribunals Populars.

Assegurà que "ahora la justicia está al servicio de la clase trabajadora revolucionaria", i va repetir que el seu partit (el POUM) i ell eren a la Conselleria per "legislar sobre lo que ya el proletariado va realizando en la calle". Va posar en relleu que la utilització del Codi monàrquic durant la República va significar un fracàs i que calia destruir-lo per tal d'edificar una legislació d'acord amb el nou ordre social. Manifestà també que un dels defectes dels Jurats Populars creats el mes d'agost consistia en el fet que continuaven utilitzant el Codi monàrquic. Assenyala la inexistència de normes per jutjar els delictes sorgits de la guerra civil i del nou ordre polític-social, i reclamà consistència i rigor als Tribunals Populars destinats a cobrir aquest buit legislatiu afirmant que, en general, "las condenas a treinta años o de reclusión perpetua son escamoteos a la verdadera justicia que reclama la salud de la revolución".

Finalment cal destacar que va exigir dues vegades que els Tribunals

38. Trobem una extensa referència de la conferència a "La Batalla" del 17 d'octubre, p. 6.

Populars fossin severos contra els qui pretenen “deshonrar la revolució con actos irresponsables”.

Aquesta darrera exigència es veu reflectida també als comentaris de la premsa del mateix dia 16. Així ho confirma, per exemple, un editorial de l'òrgan d'Esquerra Republicana de Catalunya, “La Humanitat”, que, després de qualificar la creació d'aquests Tribunals com un gran encert del conseller de Justícia, els presenta com un pas important cap a la normalització de la vida ciutadana i exigeix que siguin implacables “amb els enemics d'enfront i amb els enemics de dintre, que de fet n'hi ha”.³⁹

Naturalment, “La Batalla”, òrgan central del Partit Obrer d'Unificació Marxista, no podia deixar de comentar el decret que havia fet públic el conseller de Justícia, secretari polític del partit. En aquesta direcció, el diari dedica diversos editorials al tema. El del dia 17 d'octubre comenta el nou decret a través d'un resum, un breu comentari i un parell de notes polítiques que no són altra cosa que un insistir en allò que havia dit Andreu Nin el dia abans pels micròfons de la ràdio.

Andreu Nin incideix una altra vegada en la importància dels Tribunals Populars en la seva intervenció, deu dies més tard, el 26 d'octubre, en l'acte d'homenatge a Joaquim Maurín, que el POUM va organitzar al Price de Barcelona. Després d'acceptar i justificar l'existència d'un “terror revolucionari”, insisteix una vegada més en la necessitat d'aplicar una justícia de classe; ara bé, Andreu Nin afirma que “con la existencia de estos Tribunales no se puede permitir ni tolerar la existencia de criminales irresponsables”.⁴⁰ Novament, doncs, una crida a l'ordre.

La publicació del decret va significar, de primer moment, la suspensió momentània del Jurat Popular especial. Aquest es va reunir l'endemà amb el president de l'Audiència Territorial de Barcelona, senyor Josep Andreu Abelló, per tal d'estudiar i organitzar el funcionament dels nous Tribunals Populars, assenyalant que possiblement el dia 20 o 21 del mateix mes al vapor *Uruguay* hi hauria la vista de la causa contra els militars sublevats a Mataró, i a la presó o a l'Audiència la causa contra diversos civils processats ja d'acord amb el nou decret.⁴¹

Ara bé, les vistes del Jurat Popular o Tribunal Popular especial no es van tornar a celebrar fins el dia 23, i fou amb la vista de la causa contra set oficials del quarter de Sant Andreu.

39. *El Nou Ordre. La Labor del Consell de la Generalitat*, “La Humanitat” (16 d'octubre de 1936). Editorial.

40. Intervenció d'Andreu Nin al miting d'homenatge a Joaquim Maurín celebrat el dia 26 d'octubre de 1936. “La Batalla” (27 d'octubre de 1936), p. 2.

41. Declaracions del president de l'Audiència de Barcelona, Josep Andreu Abelló, als periodistes (“La Humanitat”, 17 d'octubre de 1936).

VII. COMPOSICIÓ, COMPETÈNCIA I MÉS MESURES COMPLEMENTÀRIES DELS TRIBUNALS POPULARS

Creats els Tribunals Populars pel decret del 13 d'octubre, es va procedir, deu dies després, al nomenament dels presidents i fiscals titulars i suplents.⁴² Els Tribunals van quedar constituïts de la manera següent:

BARCELONA

Primer Tribunal

President, Josep Pérez Martínez
Suplent, Jacint Duran i Gispert
Fiscal, Sergi Balada i Gual
Suplent, Antoni Guàrdia

Segon Tribunal

President, Jesús Pinilla
Suplent, Josep Boronat i Recasens
Fiscal, Gabriel Mur i Castan
Suplent, Marià Garcia i Villas

Tercer Tribunal

President, Ramon Palazon i Bertran
Suplent, Miquel Tolosa i Martret
Fiscal, Adolf Bueso i Garcia
Suplent, Joan Ferrer i Salleras

Quart Tribunal

President, Eduard Sanjuan
Suplent, Segimon Pérez i Verdú
Fiscal, Marià Viñuelas i Fariñas
Suplent, Joaquim Seoane i Rossell

LLEIDA

President, Ramon Pérez i Noriega
Suplent, Pere Martínez i Cayuela
Fiscal, Francesc Pelegrí i Garriga
Suplent, Agustí Martín i Malus

GIRONA

President, Joaquim Bohigas i Serramallera
Suplent, Francesc Rodon i Queralt
Fiscal, Miquel Gayolà
Suplent, Eduard Pardo i Gómez

La composició del Tribunal Popular de Tarragona no fou publicada al "Diari Oficial" fins el dia 12 de novembre. És aquesta: president, Andreu Massó i López; fiscal, Miquel Olivé i Domènech; suplent, Salvador Grau i Fernández; suplent, Lluís Garcia i Fernández.

Dies després hi va haver alguns arranjaments, ja que algunes d'aquestes persones no van arribar a prendre possessió del càrrec o hi van renunciar. Així, per ordre del 23 de novembre foren nomenats presidents suplents i fiscals dels Tribunals de Barcelona les persones següents: Tribunal Popular número 1: president suplent, Josep Torredemer i Sanromà; fiscal, Antoni Juan i Bravo. Tribunal Popular número 3: fiscal, Joan Solé.

Semblantment, al Tribunal Popular de Lleida el president suplent, Pere Martínez Cayuela, no prengué possessió, i el dia 20 de novembre

42. Ordre publicada al "Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya" (24 d'octubre).

fou nomenat Pere Lasala i Bosch, el qual més tard fou substituït, segons l'ordre del 18 de desembre, per J. Comas i Caraffi.

La procedència professional dels presidents dels Tribunals Populars era diversa. Per exemple, coexistien els magistrats de carrera anteriors a la guerra civil, com Josep Pérez Martínez i Ramon Pérez i Noriega, amb magistrats nomenats en plena guerra civil, como Ramon Palazon i Bertran. Igualment, la filiació política dels membres del Tribunal era diversa. Per exemple, Jesús Pinilla, Josep Boronat, Ramon Palazon, Miquel Tolosa, entre d'altres, eren d'Esquerra Republicana de Catalunya; Eduard Sanjuan, de CNT,⁴³ i la majoria dels fiscals, com Sergi Balada, Adolf Bueso, Francesc Pelegrí, Miquel Gayolà, eren del POUM.

El mateix dia del nomenament de presidents i fiscals fou publicada una ordre complementària molt important. S'hi establia que els quatre Tribunals Populars creats a Barcelona pel decret del dia 13 d'octubre serien competents per actuar en fets a què es referien els articles primer i segon del decret, o sigui, els que directament o indirectament contribuïen a l'acció militar i els denominats contrarevolucionaris. Ara bé, es disposava, preferentment, que:

a) El Tribunal Popular número 1 conegués dels actes a què es referia l'article primer, i l'apartat relacionat amb la rebel·lió armada contra els organismes político-administratius creats per la revolució.

b) El Tribunal Popular número 2 dels actes vinculats al manteniment de relacions amb finalitats contrarevolucionàries amb països estrangers, l'espionatge, transmissió de notícies, etc., a l'enemic i governs o organitzacions contrarevolucionàries i, també, l'activitat terrorista.

c) El Tribunal Popular número 3 de l'activitat terrorista i la propaganda, agitació, etc., contrarevolucionàries.

d) El Tribunal Popular número 4 dels actes relacionats amb el sabotatge a la nova economia.

Finalment, el coneixement de la causa contra denúncia falsa correspondria al Tribunal que conegués de la matèria de la falsa denúncia.

Ahora s'unificava el sistema de presentació de denúncies. Totes s'havien de presentar davant el secretari del Tribunal Popular número 1, el president del qual les havia de distribuir considerant la competència preferent de cada Tribunal i procurant una distribució proporcional del nombre de casos que calia resoldre.

Dues noves ordres del 23 de novembre⁴⁴ venien a completar les disposicions anteriors. A la primera es feia més àgil l'actuació del fiscal indicant que el Tribunals s'havien d'organitzar de tal manera que els fiscals titulars i suplents es tornessin en l'exercici de llur funció, prèvia la

43. Després ha estat, juntament amb Àngel Velilla, president del Jurat Popular de Girona en aquells moments, magistrat del Tribunal Suprem a l'exili.

44. Publicades l'una i l'altra al "Diari Oficial" (24 de novembre).

igualació dels suplents amb els titulars en importància i atribucions. Per la segona es fixaven els salaris dels presidents i fiscals.

Els salaris anuals i remuneracions van quedar establerts de la manera següent:

1. Els presidents, 16.500 pessetes.
2. Els presidents suplents i els fiscals havien de cobrar en concepte de dieta per cada dia d'actuació, fos quin fos el nombre de sessions que celebressin, 50 pessetes.
3. Pel mateix motiu i amb la mateixa limitació, els altres membres del Tribunal havien de rebre 25 pessetes.

Si algú d'aquests ja pertanyia al Cos de Funcionaris Judicials o a la Magistratura havia de percebre exclusivament la remuneració que tingués per aquest concepte.

VIII. L'ACTUACIÓ DELS TRIBUNALS POPULARS. ALGUN PROCÉS

El president de l'Audiència Territorial, el dia 16 d'octubre, va declarar als periodistes que segurament el dia 20 o el 21, a la presó o a l'Audiència, es veuria la causa contra alguns civils processats d'acord amb el decret del dia 13 d'octubre.⁴⁵ Després, a causa de certes dificultats, l'activitat dels Tribunals Populars no es va poder iniciar en la data prevista. Tanmateix, aquests dies una comissió de funcionaris de Justícia d'Alacant va visitar l'Audiència, interessada per veure com funcionaven els nous Tribunals Populars.⁴⁶ El dia 27 d'octubre, dimarts, al Saló de Vistes del Tribunal de Cassació de Catalunya van prendre possessió els nous presidents, fiscals i jurats dels quatre Tribunals Populars de Barcelona i es van compartir els locals. El Tribunal Popular número 1 va ocupar el local de la Secció Quarta del Criminal, el número 2 el de la Tercera del Criminal, el número 3 el Saló del Ple, i el número 4 el del Tribunal Industrial. S'hi va ratificar que el president del número 1, Josep Pérez Martínez, distribuïria les causes pendents, que eren cinquanta-tres, amb trenta-quatre processats, tots civils.⁴⁷ L'endemà es van constituir els Tribunals als locals respectius i de seguida van començar a funcionar. Entre els primers judicis substanciats destaca l'emprès contra Ramon Sales, antic president dels Sindicats Lliures, el qual fou condemnat a mort i executat al castell de Montjuïc el dia 5 de novembre.

Des de darrers d'octubre a mitjan desembre, els Tribunals números 1 i 2 van jutjar un nombre similar de causes. Contràriament, el número 4 en va resoldre moltes més i el número 3 va tenir una activitat molt re-

45. "La Humanitat" (17 d'octubre de 1936).

46. "La Humanitat" (18 d'octubre de 1936).

47. "La Humanitat" (28 d'octubre de 1936).

duïda. Al Tribunal número 1 fou on més sentències de mort es van sol·licitar.

Cal explicar que la distribució de les causes no va seguir mecànicament el que havia disposat l'ordre del 23 d'octubre, sinó que en aquests primers dies de funcionament, i per tal de resoldre les causes acumulades, es va procedir a la distribució d'acord amb la igualtat de competència que d'antuvi tenien els quatre Tribunals, igualtat indicada per la mateixa ordre, si bé es va mirar que els delictes que queien sota la competència preferent d'un Tribunal fossin jutjats per aquest. El major nombre de delictes es devia, encara, als enumerats a l'article primer del decret del 13 d'octubre, o sigui, els relacionats amb la col·laboració directa o indirecta amb els actes militars del 19 de juliol. Així, si bé el Tribunal número 1 es va fer càrrec de la majoria d'aquestes causes, també els altres Tribunals en van haver de resoldre moltes. El Tribunal número 2 va resoldre les causes per acusació d'espionatge i activitat terrorista, però també, per acusacions relacionades amb el 19 de juliol.

El cas més notable, potser, fou el del Tribunal número 4, que, tot i que fou el que va veure un nombre més alt de causes, en jutjà menys de les que preferentment havia de conèixer, ja que n'hi havia poques, encara, de referents a delictes per sabotatge a l'economia. Mencionem-ne només el judici del dia 1 de desembre contra quatre persones per atresorar or.⁴⁸

És curiós de destacar el fet que durant aquests dies es van tenir diversos judicis contra religiosos i religioses. El dia 12 de novembre van comparèixer davant el Tribunal número 2 Anna Roca, superiora de les Carmelites durant quaranta anys, i la seva germana. Eren les dues primeres dones que compareixien davant el Tribunal Popular, cosa que va causar una gran expectació. La sentència fou absolutòria. Igualment van desfilars pel Tribunal número 4 el superior dels Carmelites d'Olot, que va intentar sortir de Barcelona amb passaport expedit pel consolat de Veneçuela,⁴⁹ dues persones acusades de procurar la fugida de diversos sacerdots i monges, els quals comptaren amb la declaració favorable de Maria Macià, filla del primer president de la Generalitat,⁵⁰ i dos germans maristes de Sarrià que foren condemnats a 15 i 5 anys de presó.⁵¹

Finalment es van tenir diversos judicis contra adherits i dirigents de partits com la CEDA, Falange Española, Partido Nacionalista Español, Renovación Española, monàrquics, carlins, etc.

Molts foren absolts, i les penes de mort dictades foren, en gran part, commutades per decrets del Departament de Justícia. Va despertar un

48. "La Humanitat" (2 de desembre de 1936).

49. "La Humanitat" (19 de novembre de 1936).

50. "La Humanitat" (24 de novembre de 1936).

51. "La Humanitat" (8 de desembre de 1936).

gran interès el judici celebrat el dia 31 d'octubre davant el Tribunal número 1 contra Vicenç Abarca Martínez, de 19 anys, acusat d'ésser membre de la Junta de Falange Española i vice-secretari de les JONS de Barcelona. Fou condemnat a mort, però, per decret publicat el dia 6 de novembre, la pena de mort li fou commutada per la de presó perpètua. També durant aquests dies van ésser jutjats el secretari i el president del Partido Nacionalista Español, dirigit per Albiñana.⁵²

IX. EL TRIBUNAL POPULAR ESPECIAL DESPRÉS DE LA CREACIÓ DELS TRIBUNALS POPULARS

Com ja hem assenyalat, fins i tot després de creats els Tribunals Populars, el Jurat Popular especial va continuar actuant, limitat a jutjar exclusivament els possibles delictes militars comesos el 19 de juliol.

Ara bé, ultra ajustar-se al màxim a les directrius del decret del 13 d'octubre, s'hi van fer alguns canvis. Per emprendre la nova etapa del Tribunal Popular especial en fou nomenat president, per ordre del 21 d'octubre, Àngel Samblancat i Salanova, que fins aleshores havia actuat de magistrat adjunt, i l'advocat fiscal Ramon Chorro i Llopis era ratificat com a fiscal.⁵³

La vista de les causes es continuava tenint al vapor *Uruguay* fins al dia 8 de novembre. Aquest mateix dia foren traslladats al castell de Montjuïc els 405 presos que hi havia. L'endemà es van reunir el president de l'Audiència, el president del Tribunal Popular i el fiscal d'aquest per decidir que les vistes de les causes del Tribunal Popular es realitzarien possiblement a la Sala del Tribunal de Cassació de l'Audiència. Provisionalment se celebrà alguna vista al Saló d'Actes del castell de Montjuïc i, finalment, des de dia 13 de novembre, totes les vistes es van celebrar a l'Audiència.⁵⁴ Fins a primers de desembre, les causes vistes en aquest Tribunal foren moltes. Davant el Tribunal van desfilar caps i oficials del Parc d'Artilleria de Sant Andreu; del Setè Regiment d'Artilleria Lleugera; del Regiment de Cavalleria de Santiago; del Regiment d'Artilleria número 1 de Muntanya; del Regiment d'Infanteria d'Alcàntara; del Regiment de Cavalleria de Montesa número 3; del Regiment de Sapadors-Minadors de guarnició al carrer de Lepant; de l'Aeronàutica Naval i del Vuitè Regiment d'Artilleria Lleugera, de guarnició a Mataró.

A la mateixa ciutat de Mataró va tenir lloc un procés molt similar al de Girona. En un principi, els militars van ocupar ràpidament la ciutat,

52. "La Humanitat" (12 i 21 de novembre de 1936).

53. "Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya" (22 d'octubre de 1936).

54. "La Humanitat" (10, 11 i 14 de novembre de 1936).

però poc després en van perdre el control, sobretot en saber-se les notícies de Barcelona. La causa contra els caps i oficials del Vuitè Regiment d'Artilleria fou vista en dies diferents, possiblement per tal de no donar-li l'aparatositat que va significar la vista contra els militars de Girona. Els judicis se celebraren a bord de l'*Uruguay* els dies 26 i 28 d'octubre i 4 de novembre.

En aquests tres judicis foren jutjats gairebé tots els caps i oficials del Regiment. En podem destacar el coronel Julio Dufoc Borrego, cap del Regiment; el comandant Francisco Álvarez Buylla, que actuava com a cap de servei i manava les tropes que van proclamar a la ciutat l'estat de guerra; el comandant Lluís Cabot, major del Regiment i que es va encarregar de totes les diligències relacionades amb l'estat de guerra. Amb ells foren jutjats més caps i oficials. El dia 26 d'octubre foren set; el 28, vuit, i el dia 4 de novembre quatre més. Tots van admetre que havien proclamat l'estat de guerra, que ocuparen l'Ajuntament, la Central Telefònica i Telegràfica, etc., però que obeïen ordres de la Divisió, des d'on els comunicaren que el general Goded havia estat designat general de la Divisió i que havien de declarar l'estat de guerra a la ciutat. Després de les declaracions dels testimonis, com el general Llano de la Encomienda, en aquells moments general de la Divisió i afecte a la República, de l'alcalde de Mataró, Salvador Creixent, etc., es va dictar sentència. Al primer judici foren imposades sis penes de mort; al segon quatre, i al tercer dues. Ara bé, no totes aquestes penes van ésser executades. Del primer judici fou commutada la pena de mort als tinentes Eutimio Rodríguez Espinosa i José Herrero García, per ordre del conseller de Justícia publicada el dia 6 de novembre. Del tercer judici foren commutades les dues penes de mort imposades al comandant Carlos Sánchez García i al capità Felipe Lesma, per ordre del conseller de Justícia publicada el dia 8 de novembre. Així, doncs, el dia 4 de novembre foren afusellats al castell de Montjuïc: el coronel Julio Dufoc, els comandants Lluís Cabot Rubió i Francisco Álvarez Buylla, els capitans Fernando López Villadecabo, Santiago Herrero Méndez, Luis Rodríguez Almeida i José Ribera Cebrián, i el tinent Abundio Ayesteran Domesain.

El judici contra els militars de la Base Aeronaval va tenir lloc ja en plena crisi del Consell de la Generalitat i hi foren jutjats dos capitans de corbeta i sis tinentes de navili.⁵⁵

X. REFERÈNCIA A LES PENES DE MORT

No ens referirem ara ni detallarem totes les sentències de pena de mort dictades durant el temps que Andreu Nin fou conseller de Justícia.

55. "La Humanitat" (12 de desembre de 1936).

Només en destacarem quatre aspectes, tres dels quals estan molt relacionats entre ells.

El primer es refereix al primer indult que el govern de la Generalitat va concedir en relació amb els fets del juliol. Aquest indult fou aprovat a la reunió del Consell del dia 8 d'octubre tinguda sota la presidència de Lluís Companys. El mateix president, en sortir de la reunió, va informar els periodistes d'aquesta mesura proposada pel conseller de Justícia, Andreu Nin, i que fou acceptada per la totalitat del Consell. Seguidament, el mateix conseller de Justícia va informar que es tractava del tinent Carmelo Espeleta Sancho, condemnat a mort pel Jurat Popular de Barcelona el dia 5 d'octubre.⁵⁶

Els tres aspectes relacionats entre ells es refereixen a un fet, fins a un cert punt fruit de les circumstàncies, esdevingut els primers dies de novembre. El dia 5 de novembre, el conseller Rafael Closas va ampliar la referència del que s'havia tractat al darrer Consell de la Generalitat. Va informar sobre l'acord unànim del Consell de suspendre les execucions de les penes de mort dictades pels Tribunals Populars fins que no funcionés l'organisme informador creat pel decret del 24 d'octubre. Tot i que el conseller Rafael Closas va afirmar que l'ajornament de l'execució "no ha tingut altra causa que la derivada de l'espera per a la constitució i actuació de l'esmentat organisme informador",⁵⁷ cal assenyalar que el matí del dia 4 de novembre havien estat executades al castell de Montjuïc quinze persones, potser el nombre més alt d'execucions legals efectuades en un sol dia després de començada la guerra civil. El fet es produí, sobretot, per l'acumulació de sentències de pena de mort, ja que recollia les dictades des del dia 23 d'octubre fins a les del dia 3 de novembre. Entre els judicis celebrats aquests dies despuntaven els realitzats al Tribunal Especial contra caps i oficials del quarter d'Artilleria de Sant Andreu, del Regiment d'Artilleria de Mataró i els primers dels Tribunals Populars.⁵⁸

56. Declaracions de Lluís Companys i Andreu Nin als periodistes ("La Humanitat", 9 d'octubre de 1936).

57. "La Humanitat" (6 de novembre de 1936).

58. La relació completa de les persones executades el dia 4 de novembre és aquesta:

Francesc Rivera Lara	comandant	Parc	Artilleria	Sant	Andreu
Josep Madera Fernández	capità	"	"	"	"
Josep-Lluís Sanfeliu Ortiz	tinent	"	"	"	"
Francesc Alvarez Buylla	comandant	Vuitè	Regiment	Art.	Mataró
Ferran López Villadecabo Espinosa	capità	"	"	"	"
Santiago Herrero Méndez	capità	"	"	"	"
Abundi Ayesterán Demezaín	tinent	"	"	"	"
Juli Dufoc Borrego	coronel	"	"	"	"
Lluís Cabot Rubio	comandant	"	"	"	"
Josep Rivera Cebrían	capità	"	"	"	"
Josep Maria Tomàs Alvaro	civil	"	"	"	"
Josep Maria Roura Guillamet	civil				
Nassari Albies Caselles	civil				
Constanci Rodríguez Rodríguez	brigada				

Es cert que hi havia un decret del Departament de Justícia del 24 d'octubre que creava un organisme per examinar les sentències de pena de mort dictades pels Tribunals Populars i que calia informar el govern de la Generalitat perquè decidís el que cregués pertinent. És cert que fins aleshores no es va executar cap sentència de les dictades pel Tribunal Especial des de la creació dels Tribunals Populars, i és possible que en espera de la publicació d'aquest decret creador de l'organisme mencionat, però també és cert que aquest decret no fou publicat fins el dia 5 de novembre. Això obligà a prendre mesures immediates, ja que l'endemà eren publicades les commutacions de sis penes de mort, el nombre més elevat també de commutacions en un mateix dia, i que comprenien sentències imposades del 23 al 31 d'octubre.⁵⁹ Què va passar en realitat durant aquests dies? Per què va trigar la publicació del decret del 24 d'octubre? L'acumulació de condemnes a pena de mort ¿es produí per l'espera de la publicació del decret? El problema suscitat per l'execució d'un nombre important de condemnats el mateix dia ¿va obligar a la publicació immediata del decret i a les commutacions de després?

Plantejades aquestes preguntes, examinem, si bé breument, el contingut d'aquest decret del 24 d'octubre. Al preàmbul del decret s'afirma que qualsevol persona "que actuï contràriament a les normes objectives dels organismes revolucionaris i a la consciència proletària ha d'ésser sancionada". Però, alhora, exigeix que, a causa de l'impacte nacional i internacional que significa l'aplicació de la pena de mort, la qualificació dels actes que provoquen la màxima pena ha d'estar íntimament lligada amb l'evolució paral·lela de la vida política i social. Per això es decreta que caldrà posar en coneixement del govern de la Generalitat les sentències condemnatòries a mort i es crea, també, un organisme per tal d'examinar aquestes sentències, integrat pels presidents dels Tribunals Populars de Barcelona, actuant de president el de més edat i de secretari el de la Sala que correspongui per rigorós torn. En el cas d'una sentència dictada per un Tribunal Popular que no actuï a Barcelona, el president d'aquest Tribunal formarà part de l'organisme mencionat. Tal organisme, després d'examinar les sentències, presentarà informe al conseller de Justícia dins el terme de 24 hores. Aquest ho comunicarà al govern de la Generalitat, el qual decidirà en darrer terme allò que cregui més just.⁶⁰

59.

Noms

Dictades el dia:

Manuel Calduch Legido	23 d'octubre
Cristòfor Roselló Pechuán	23 "
Cecili Blanco Blanco	23 "
Eutimi Rodríguez Espinosa	26 "
Josep Herruzo García	26 "
Vicenç Abarca Martínez	31 "

60. Decret del 24 d'octubre de 1936, publicat al "Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya" (5 de novembre de 1936).

El mateix dia 4 de novembre eren jutjats alguns militars més de la guarnició de Mataró, i les dues penes de mort imposades pel Tribunal Especial foren commutades.⁶¹ Només fou executat, l'endemà, Ramon Sales, antic dirigent dels Sindicats Lliures.

XI. MÉS MESURES DEL DEPARTAMENT DE JUSTÍCIA

Les normes reguladores de la vida civil sofriren canvis importants durant la guerra. El Departament de Justícia de la Generalitat, dirigit per Andreu Nin durant els mesos de setembre a desembre de 1936, va intentar encarrilar de manera ordenada les diverses manifestacions provocades per la convulsió dels primers mesos de guerra civil. Ara bé, per tal que aquestes normes es mostressin efectives calia que fossin ben àgils. D'entre totes es destaquen la nova ordenació de les relacions conjugals i les disposicions relatives a l'adopció de menors. També es va intentar, mitjançant diversos decrets, d'ordenar la transformació dels serveis penitenciaris, fou reorganitzat el Comitè de Serveis Correccionals, fou creat un Establiment Correccional General i es modificà l'establiment penitenciarí de dones a Barcelona.

Finalment, s'adoptaren dues mesures polítiques i socials importants. Es va decretar la majoria d'edat als divuit anys i es va impulsar la participació de la dona en els afers relacionats amb l'administració de justícia i els serveis correccionals. El primer decret legalitzava la situació social dels joves de divuit a vint-i-un anys, situació que ja havien adquirit de fet, tant a les organitzacions polítiques com a les militars, ja que per decret de la Conselleria de Defensa del 30 de setembre s'exigia la mobilització militar a partir dels divuit anys. La participació de la dona en la vida judicial s'iniciava amb els nomenaments d'una dona per al càrrec de l'establiment penitenciarí femení a Barcelona, Isabel Peyró i d'una altra dona per al lloc de jutge de Primera Instància de Granollers, Maria-Lluïsa Algarra.

CONCLUSIÓ

L'administració de justícia en un període de convulsions polítiques i socials està sempre farcida de dificultats. La guerra civil espanyola, tal com es va plantejar, imposava la necessitat de revisar a fons no simplement les institucions judicials existents, sinó també els mateixos principis de Dret que regulaven la vida social. A Catalunya, els primers mesos

61. "Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya" (8 de novembre de 1936).

de guerra civil es van caracteritzar, en l'estrat de la vida judicial, per la lluita contra totes les institucions judicials anteriors. L'atac realitzat contra aquestes institucions no va tenir, durant aquests temps, ni de bon tros, un esperit crític i selectiu. Fou, gairebé sempre, més aviat un atac emotiu que no pos una solució als problemes plantejats a l'administració de justícia i que moltes vegades, a redós d'un interès revolucionari, va deixar campar interessos oportunistes i contrarevolucionaris. Si una cosa va mancar durant els primers mesos de la guerra civil a Catalunya va ésser un ordre revolucionari. La formació del Consell d'Unió Popular de la Generalitat el setembre de 1936 va significar l'intent més important d'ordenar la vida política, social i militar. Només d'un govern que tingués aquestes característiques podia sorgir una acció revolucionària crítica, i fou només amb la formació d'aquest Consell com es va iniciar una reorganització seriosa de l'administració de justícia. El Departament de Justícia d'aquest Consell d'Unió Popular prengué per primera vegada la iniciativa política amb la creació dels Tribunals Populars i la dissolució de l'Oficina Jurídica creada a remolc dels esdeveniments.

APÈNDIX I

Acord de la Junta de Govern de l'Audiència Territorial (26-IX-1936)

La Nova Justícia. Tots els judicis i litigis seran resolts ràpidament

Per tal de fixar amb criteri uniforme, a tot el territori, certes regles de procediment en relació amb el Decret de la Conselleria de Justícia de data 18 d'aquest mes publicat en el "Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya" del següent dia 19, la Sala de Govern d'aquesta Audiència ha acordat el següent:

Regles generals. — En tota mena de judicis i litigis sols hi haurà un escrit en el qual, amb claredat i precisió, l'actor fixarà els fets i fonaments legals de la seva petició, i el demandant expressarà ensems, clarament i concretament, bé el seu allanament, bé els fets i motius legals en què recolza les seves excepcions, la reconvenció en el seu cas i totes les qüestions incidentals i es ventilaran aquestes juntament amb les de fons i es resoldran en la sentència definitiva. Si es donés lloc a peticions incidentals de les que impedeixen resoldre allò fonamentat, així es declararà, abstenint-se de dictar el veredictes en quant al fons de l'assumpte.

Totes les apel·lacions, dintre de la tramitació, seran substituïdes per protestes raonades que podran ésser tingudes en compte pel Tribunal Superior, en cas d'apel·lació de la resolució final, que podrà interposar-se dintre el termini dels tres dies següents a la notificació, emplaçant-se les parts per un termini de vuit dies.

Es concedirà un sol termini per a comparèixer i contestar; i un altre, l'actor, en el cas de reconvenció, per a contestar-la (*sic*); aquests terminis seran, segons els casos, de tres a vuit dies, llevat de circumstàncies especials en què podran ampliar-se a judici del jutge.

Presentada la contestació, així com les altres alegacions que pugui formular el demandant, i contestada en el seu cas la reconvenció, es citarà les parts a compareixença dintre del termini de tres dies en què podrà ampliar-se al doble a petició de part, prevenint-les perquè acudeixin amb les proves de què intenten valer-se; si demanessin citació judicial de perits o testimonis, dintre del següent dia de la citació per compareixença, ho acordarà així el jutge.

Les proves es practicaran de la manera prevista en els judicis verbals i en elles tindrà el jutge lliure arbitri o intervenció a semblança d'allò disposat per a la instrucció de sumaris en matèria penal.

Acabada la prova es citarà a les parts en el més breu termini possible a nova comparescència, amb o sense assistència d'advocats i procuradors; s'examinaran breument les proves practicades, podent les parts modificar la seva petició encara que sense poder agreujar per a l'adversa la que es va formular en la demanda i reconvençió; el jutge exhortarà els litigants perquè s'avinguin; si s'aconsegueix, aquesta es convertirà en sentència ferma. Aquesta temptativa de conciliació o avenença podrà fer-se pel jutge en qualsevol moment del judici en què ho cregui oportú; i tan aviat surti l'acord es posarà fi al procediment de la manera abans esmentada.

Representació de les parts. — Poden comparèixer els interessats per si mateix o representats per procuradors o advocats a la seva elecció; en cap cas no estarà obligada una part a satisfer les despeses de l'advocat o procurador dels altres, sufragant solament els seus quan els utilitzi.

Representació de menors, incapacitats i absents. — Quan en tota classe d'assumptes civils resulten interessats o obligats menors, incapacitats o absents, seran aquests representats pel Procurador General de Catalunya o Ministeri Fiscal o Funcionari d'aquest ordre que aquests designin, bo i cessant aquesta representació en qualsevol moment del judici en què compareixi el qui realment tingui la representació de les esmentades persones.

La Justícia, en matèria civil serà pregada amb la seva iniciació; durant el tràmit serà també pregada, podent, no obstant, el jutge intervenir d'ofici per a evitar perjudicis i impedir retards en el procediment.

* * *

Si en aplicar les regles generals anteriors el mateix en els procediments ordinaris que en els especials sorgissin dificultats que impliquin indefensió o impossibilitat de resoldre els assumptes en el termini assenyalat en el Decret de 18 del corrent, el Jutge consultarà el cas amb el senyor President, per si aquest creïés oportú recabar del senyor Conseller l'adopció de mesures adequades amb caràcter general que resolguin el cas i evitin la seva repetició.

“La Humanitat”, 30 de setembre de 1936.

APÈNDIX 2

Acord del Tribunal de Cassació de Catalunya

Important acord del Tribunal de Cassació de Catalunya. — L'aplicació de les lleis processals

El Tribunal de Cassació en ple, en exercici de la facultat atribuïda en l'article 2 del decret del Departament de Justícia i Dret de 12 del corrent mes ha acordat aplicar les lleis processals vigents quant a ell afecta en la forma següent:

Primera: Com a conseqüència de l'acord d'aquesta Audiència territorial de suprimir l'apuntament en la segona instància, en el cas de l'article 1708 de la Llei d'Enjudiciament Civil, es trametran a aquest Tribunal de Cassació els actes originals, Serà, per consegüent, innecessària la reclamació de documents, diligències i actes a què es refereixen els articles 1734, 1735 i 1746 de l'esmentada llei.

La tramitació dels recursos de cassació per trencament de forma quedarà simplificada amb la supressió de l'apuntament, i se substituirà la lectura d'aquest apuntament, en començar la vista, per la de l'escrit interposant el recurs.

Segona: La comunicació al fiscal prevista en l'article 1722 serà per tres dies, sense comunicar-se a les parts el dictamen emès per aquest. Seguidament passaran els actes al ponent, el qual, dintre de cinc dies, informará a la Sala i aquesta, en el mateix termini, resoldrà sense ulterior tràmit, en acte no suplicable, si procedeix o no admetre el recurs.

Admès el recurs de cassació, quedaran els actes a la Secretaria per a instrucció de les parts per un termini comú de tres dies. Dintre els cinc dies següents se celebrarà la vista. Aquestes normes són aplicables als recursos de cassació per trencament de forma.

La nota a què fa referència l'article 1740 quedarà substituïda per una exposició succinta que dels extrems detallats en aquest article farà el ponent a la Sala, abans de la vista. Aquesta començarà amb la lectura de l'escrit formalitzant el recurs.

Tercera: En els recursos contencioso-administratius, el termini de què parla el paràgraf segon de l'article 463 del Reglament, quedarà reduït a quinze dies. En el cas que el procurador entengui insostenible l'apel·lació, adreçarà l'exposició al Departament que correspongui, en el termini dels tres dies primers dels quinze assenyalats. El Departament haurà de contestar la proposta del procurador en el termini de deu dies. Contràriament, s'entendrà concedida l'autorització per a desistir del recurs. En el que queda del termini manifestarà el procurador si sosté o no sosté l'apel·lació. El silenci es considerarà favorable a l'apel·lació.

Queden suprimits els extractes i notes previstos en els articles 58 i 74 de la Llei i en conseqüència queda suprimit el tràmit d'instrucció a què fan referència els articles 59 de la Llei i 465 del Reglament.

La instrucció del ponent ordenada per l'article 471 d'aquest últim serà per cinc dies.

Quarta: En les qüestions de competència per inhibitòria, tan aviat com arribin els actes, seran posats de manifest a la Secretaria, al fiscal i a les parts comparegudes, en el termini comú de quatre dies, i amb això quedarà feta la comunicació de què parlen els articles 103 i 104 de la Llei d'Enjudiciament Civil als efectes del que disposa el 105.

Cinquena: Totes les vistes davant del Tribunal de Cassació seran celebrades el dia assenyalat, amb advocats o sense ells.

Totes les sentències del Tribunal de Cassació seran dictades dintre de la meitat dels terminis fixats per les lleis.

“La Humanitat”, 1 d'octubre de 1936.